

HISTORIA 7-9

JULIA LINDHOLM

CAPENSIS FÖRLAG AB

SPRÅKGRANSKNING
Elin Herrmann

VÄRDEFULLA SYNPUNKTER PÅ INNEHÅLLET
*Jonas Cederquist, Maria Engstrand, Elin Herrmann,
Filip Paepke, Pelle Palmqvist, Henrik Pettersson,
Jan Stattin, Caroline Vöörmann och Tilda Wiklund*

*Capensis förlag AB
Falköping
www.capensis.se
e-postadress: info@capensis.se*

© 2016 *Capensis förlag AB, Limnea utbildning AB och
Julia Lindholm*

ISBN-13:978-91-85887-71-2

*Första upplagan 2016
Tredje tryckningen
Tryck: Bulls Graphics AB, Halmstad*

*Redaktör, bildredaktör och grafik:
Jan Wiklund*

Framsida: Två barn i Tyskland. Paul Hommel, 1949.

*Baksida: Bilder från sidorna 9, 45, 91, 181 och 223
samt bakgrund, Rosettastenen, Lars Theng.*

Boken är skyddad av upphovsrättslagen.

TILL ELEVER, FÖRÄLDRAR OCH LÄRARE

Historiekunskaper är viktiga för att förstå samhället vi lever i. Min ambition med *Historia 7-9* är att eleverna ska utveckla dels en historisk referensram och dels förmågorna som anges i kursplanen. Därför har jag försökt tydliggöra kopplingen mellan historieämnets syfte och det centrala innehållet. Det har jag även haft i åtanke vid urval av bilder till boken.

Historieämnets utveckling

Historieämnet utvecklas hela tiden. Tidigare kritiserades historieundervisningen för att den handlade om kungar i stället för om vanliga människor. En genomgång av några läroböcker i historia 2015 visade att endast få kvinnor namngavs i böckerna. Historiker blir allt bättre på att belysa kvinnoperspektivet i historien.

Tre viktiga principer

Boken är skriven efter Capensis tre principer för läromedelsförfattande.

1. Att följa kursplanen

Kursplanen i historia är genomarbetad. Den har därför varit ”enkel” att konkretisera i en lärobok - en lärobok som följer kursplanen.

Kursplanen är i mångt och mycket kronologiskt upplagd. Det innebär att boken med behållning kan läsas från pärm till pärm. Kursplanens sista kunskapsområde ”Hur historia används och historiska begrepp” kan däremot saxas in i historieundervisningen under hela högstadietiden.

2. En tydlig struktur

Boken är indelad efter kursplanens fem kunskapsområden. Varje kapitel motsvarar ett centralt innehåll, vilket gör det enkelt att följa kursplanen.

3. Enkelt att förstå

Alla svåra begrepp förklaras första gången de används i texten. De används sedan i grafik, bildtexter och frågor. Begreppen hittas dessutom i slutet av varje kapitel. Där finns också ”Fler ord och begrepp” som ger möjlighet till fördjupning i historia.

Tack till alla som har hjälpt till

Det är många bitar som ska falla på plats när en lärobok skrivs. Jag har under resans gång fått stort stöd av redaktören och referensläsarna.

Bland bokens referensläsare finns mångårig erfarenhet av undervisning i historia, både på grundskole-, gymnasie- och universitetsnivå. Alla kapitel har dessutom använts av olika högstadielklasser runt om i Sverige. Boken har därmed fått en bred granskning där olika perspektiv på pedagogiskt upplägg och urval av ämnesinnehåll har gjorts.

Jag skulle vilja rikta ett särskilt tack till Marcel Lainé och Lydie Lainé för att jag fick använda deras morfars respektive gammelmorfars dagbok från första världskriget. Även ett stort tack till Susanne Carlsson för hjälp med kapitlet om antiken.

Jag hoppas att boken ska tillföra undervisningen i historia något nytt. God läsning och lycka till!

Julia Lindholm

Paris, 10 april 2016

INTRODUKTION TILL HISTORIA

Historia är det som redan har hänt, det vill säga det förflutna. Ordet historia kommer från grekiskan och betyder att undersöka. Historia beskriver det vi vet om mänsklighetens förflutna.

Levande historia

Alla människor är levande historia. Vi har språk, kulturer och traditioner med olika lång historia. Vi använder kunskaper och teknik som bygger vidare på äldre kunskaper och äldre teknik.

Bokstäverna du läser har sitt ursprung i ett gammalt latinskt alfabet som i sin tur har utvecklats från det grekiska alfabetet. Runt omkring oss finns spår av historien som hänger ihop med vår egen historia eller platsen där vi bor.

Din plats i historien

Varje människa har en egen historia. Under varje persons liv inträffar världshändelser som i framtiden kommer att ses som historiska. De här händ-

Gånggrifter är gravplatser som är över 5 000 år gamla. Två av tre gånggrifter i Sverige finns i Falbygden, Västergötland. Bilden visar Luttra gånggrift.

elserna kommer kanske påverka våra egna liv. Att studera historia kan hjälpa dig att förstå varför ditt liv ser ut som det gör idag. Ditt liv är nämligen en del i ett större historiskt sammanhang.

Varför ska du läsa historia?

I ämnet historia får du läsa om historiska händelser och förändringar i Sverige, i Europa och i världen. I årskurs 7-9 ligger kursplanens tyngdpunkt på

Den här pojken som föddes 1920 är 13 år på bilden. I skolan var det boxning på schemat varje vecka för att pojkarna skulle bli starka och tåla smärta.

I förgrunden ses resterna av en gammal bro över floden Tigris, i Hasankeyf, sydöstra Turkiet. Den byggdes 1116. Den nya bron finns i bakgrunden.

1800- och 1900-talen i framför allt Europa. Du får även läsa om tidiga högkulturer i olika delar av världen.

I flera kapitel möter du utdrag ur olika historiska källor som du får granska källkritiskt. Sista delen av boken handlar om hur historiska begrepp och historia kan användas på olika sätt.

Genom att läsa historia blir det lättare att förstå varför nutiden ser ut som den gör. Kunskaper i historia förklarar också hur människor och samhällen fungerar. Historia är som ett förråd av kunskap och erfarenheter från många tider och samhällen.

Historien ger oss flera exempel på hur samhällen kan fungera och på vad som inte har fungerat. Historien innehåller också exempel på orättvisor och hur människor har kämpat för att förbättra sina levnadsvillkor.

Samhällen förändras hela tiden. Genom att läsa historia är det lättare att förstå förändringarna.

Vi kan inte lära oss av framtiden, men vi kan lära oss mycket av historien. Historia är därför ett

Människorättsaktivisterna Maya Angelou och Gloria Steinem vid 20-årsfirandet av den amerikanska medborgarrättsrörelsens demonstration. Washington D.C., 1983.

mycket viktigt ämne. Hoppas att du också tycker det.

f.Kr./e.Kr. eller f.v.t./e.v.t.?

Tideräkningen utgår från Jesus (Kristus) födelse och anges i antal år före eller efter, det vill säga f.Kr. (före Kristus) och e.Kr. (efter Kristus)

I den här boken används ett nyare sätt att ange årtal. Här används f.v.t. (före vår tid) och e.v.t. (efter vår tid). Den här tideräkningen anses vara neutral då Kristus inte nämns i tideräkningen.

INNEHÅLL

FORNA CIVILISATIONER	9	DEN INDUSTRIELLA REVOLUTIONEN	56
HÖGKULTURER FRAM TILL 1700-TALET	10	Den industriella revolutionen i Storbritannien	57
Vad är en högkultur?	12	Industrialiseringstakten ökar	58
Exempel på några tidiga högkulturer	14	Stora samhällsförändringar	59
Några stora riken 500 f.v.t. - 500 e.v.t.	16	Konsekvenser av den industriella revolutionen	60
Högkulturer i Afrika	18	Den stora emigrationen	62
Högkulturer i Latinamerika	19	USA industrialiseras	63
Nordamerika och Oceanien	20	Norden industrialiseras	64
Jämförelser mellan högkulturer	21	Sveriges järnindustri	66
Medeltiden i Europa	22	Tidslinje	66
Medeltiden i östra Medelhavsområdet	24	Ord, begrepp och frågor	67
Ord, begrepp och frågor	26		
		REVOLUTIONER OCH NYA IDÉER	68
ANTIKEN	28	Amerikanska revolutionen	69
Antikens Grekland	29	Franska revolutionen	70
Det antika Greklands betydelse för vår tid	30	Från mänskliga rättigheter till skräckvälde	71
Romarriket	32	Napoleontiden 1799 - 1815	72
Romarrikets betydelse för vår tid	34	Revolution och självständighet i Sydamerika	73
Ord, begrepp och frågor	36	Kamp och krig	74
		Övning: Harriet Tubman	74
HISTORISKA KÄLLOR FRÅN HÖGKULTURER	38	Nya samhällsklasser 1750 - 1900	75
Att tolka gamla skriftspråk	39	Politiska ideologier	76
Barn i antikens Grekland	40	Tidslinje	77
Manus lagar - Indien	42	Ord, begrepp och frågor	78
Grundlagen Kurukan Fuga - Maliriket	43		
Hammurabis lagar - Babylonien	44		
		HISTORISKA KÄLLOR OM MÄNNISKORS STRÄVAN FÖR BÄTTRE LEVNADS- VILLKOR	80
VÄRLDSHANDEL, INDUSTRIALISERING OCH REVOLUTIONER	45	Källkritiska frågor	81
DEN ÖKADE VÄRLDSHANDELN	46	Edward Jenner - världens första vaccin	82
Handel och kolonialism	47	Mary Wollstonecraft - feminist	84
Slaveri	50	Olympe de Gouges - mänskliga rättigheter	85
Sverige och världshandeln	52	Fackföreningar	86
Krig och absolutism i Europa	53	Ottobah Cugoano - kampen mot slaveriet	88
Kriser och förbättringar i Europa	54	Harriet Ann Jacobs - kampen mot slaveriet	89
1500 - 1800	54	Nya idéer	90
Ord, begrepp och frågor	55		

IMPERIALISM OCH VÄRLDSKRIG

KOLONIALISM OCH IMPERIALISM	92
Orsaker till kolonialismen och imperialismen	93
Kolonialismen i Afrika	94
Kolonialismen i Asien och Australien	96
Motstånd	98
Övning: Undvik att bli koloniserade	98
Konsekvenser av kolonialismen	100
Tidslinje	101
Ord, begrepp och frågor	102

NATIONALISM, DEMOKRATI OCH DIKTATUR	104
Nationalismens två ansikten	105
Fascism i Italien	106
Militärdiktaturer	107
Nazism i Tyskland	108
Kommunism i Ryssland	110
Demokrati, diktatur och nationalism idag	112
Ord, begrepp och frågor	114

VÄRLDSKRIG OCH FOLKMORD	
UNDER 1900-TALET	116
Krig 1914	117
Orsaker till första världskriget 1914 - 1918	118
Första världskriget 1914 - 1918	120
Andra sidor av kriget	124
Konsekvenser av första världskriget	126
Mellankrigstiden 1918 - 1939	128
Tidslinje	132
Ord, begrepp och frågor	133
Andra världskriget 1939 - 1945	136
Andra sidor av kriget	144
Sverige under andra världskriget	146
Grymheter under andra världskriget	148
Tidslinje	149
Ord, begrepp och frågor	150
Förtryck, folkfördrivningar och folkmord	152
Historiska folkmord	153
Folkmord och fördrivningar på 1900-talet	154
Gulag	156
Förintelsen	158

Några koncentrations- och förintelseläger	170
Ord, begrepp och frågor	171

KÄLLOR OM MÄNNISKORS MOTSTÅND MOT FÖRTRYCK	172
Kolonialism - Ho Chi Minh, Vietnam	175
Rasism och segregation - Parks och King, USA	176
Totalitär diktatur - Macha Rolnikas, Sovjetunionen	178
Totalitär diktatur - Uppror i Warszawagettot, Polen	178
Totalitär diktatur - Vita rosen, Tyskland	180

DEMOKRATISERING, EFTER- KRIGSTID OCH GLOBAL- ISERING

DEMOKRATISERINGEN I SVERIGE	182
Fyra stora folkrörelser	183
Bildandet av politiska partier och rösträtt	184
Jämställdhet	186
Synen på kön och sexualitet	188
Ord, begrepp och frågor	189

DET SVENSKA VÄLFÄRDS- SAMHÄLLET	190
Reformer och förbättringar	191
Övning: Reformen under folkhemstiden	191
Ord, begrepp och frågor	193

NATIONELLA MINORITETER	194
Ord, begrepp och frågor	197

KALLA KRIGET OCH SOVJET- UNIONENS FALL	198
Konflikten mellan supermakterna trappas upp	199
Kalla krigets konflikter	200
Protester i världen och i Sverige	204
Efter Sovjetunionens sönderfall	205
Nya maktförhållanden i världen	206
Ord, begrepp och frågor	208
Tidslinje	209

FN, EU OCH NORDISKT SAMARBETE	210	HISTORISK EMPATI	240
Framväxten av EU	212		
Nordiskt samarbete	214	ATT FÖRKLARA HISTORISKA	
Ord, begrepp och frågor	215	SAMMANHANG	242
		Källor	243
AKTUELLA KONFLIKTER MED		Källkritik	244
HISTORISKA PERSPEKTIV	216	Övning: Källkritik	245
Övning: En aktuell konflikt	217	Historiska sammanhang	246
Övning: De fyra konflikterna i kapitlet	218	Orsaker och konsekvenser	247
Ord, begrepp och frågor	219	Förändring och kontinuitet	248
		Identitet	249
SLÄKTENS OCH FAMILJENS		Övning: Vem är du?	249
HISTORISKA KÄLLOR	220		
Övning: Släktträdet	221	EPOK - ETT HISTORISKT	
Övning: Intervjua en äldre person om vardagen förr	222	TIDSBEGREPP	250
Övning: Intervjua en äldre person om världshistoria	222	Exempel på epoker	251
		Epoker under 1900-talet	252
HUR HISTORIA ANVÄNDS OCH HISTORISKA BEGREPP	223	REGISTER	253
SPÅR AV HISTORIEN	224		
Byggnader och städer berättar	225	PERSONREGISTER	257
Historiska spår i gränser	226	Övning: Kvinnor i boken	257
Historiska spår i språk	227	Övning: Historiska personer i boken	259
Historiska spår i namn	228		
		VÄRLDSKARTA	260
HISTORIEBRUK	229		
Historiebruk inom stora organisationer	230	BILDFÖRTECKNING	262
Historiebruk i vardagen	231		
Övning: Vasaloppet	231		
Familjens historia berättar	232		
HISTORIEBRUK OCH NATIONELLA IDENTITETER	234		
Gamla och nya identiteter	235		
Skapandet av den svenska identiteten	236		
Övning: Undervisning i historia förr	236		
Övning: Förtryck av urfolk	237		
Historiebruk inom nationer	238		